

Nr 18

Utlåtande i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående införande av nytt värmesystem i riksbankshuset i Stockholm.

I skrivelse till bankoutskottet den 4 april 1957 har *fullmäktige i riksbanken* anmält frågan angående införande av nytt värmesystem i riksbankshuset i Stockholm och därvid anfört följande.

Frågan berördes av fullmäktige i skrivelse den 24 mars 1955, vars innehåll återgivits i bankoutskottets utlåtande nr 27:1955. I denna skrivelse omnämndes att utredning angående gemensam värmecentral för riksbanks- och riksdagshusen då igångsatts. Efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret lämnades uppdrag åt Hugo Theorells Ingeniörsbyrå att verkställa denna utredning.

Med anledning härav har nämnda ingenjörbyrå inkommit med en den 9 februari 1957 dagtecknad utredning i ärendet. Byrån anför beträffande behovet av en ny värmeanläggning för riksbankshuset följande.

Riksbankens byggnad är för närvarande utrustad med lågtrycksångvärmeledning från egen panncentral. Denna värmeledning installerades vid byggnadens uppförande och är sålunda ca 50 år. Under årens lopp har en del pannor utbytts samt utvidgningar utförts, men är värmeledningssystemet i huvudsak oförändrat.

Lågtrycksångvärmeledningar äro till skillnad från varmvattenvärmeledningar starkt utsatta för inre rostning och räknar man i allmänhet med en normal livslängd av högst 35 år, efter vilken tid frekvensen av rostskador är så stor, att reparation ej längre lönar sig.

Eftersom riksbankshusets värmeledning är hela 15 år äldre, äro riskerna för skador genom läckage nu mycket stora och uppträda dylika skador nu allt oftare. Byggnaden bör därför snarast förses med helt nytt värmesystem. Med anledning av byggnadens karaktär bör man därvid söka göra så små byggnadsingrepp som möjligt. Detta ernås om man väljer ett sådant värmesystem, att man kan placera rör och värmare så långt det är möjligt i de utrymmen, såsom rörslitsar och värmeelementsnischer, som nu disponeras av lågtrycksångsystemet.

Konventionell varmvattenvärmeledning med pumpcirkulation är det system som bäst motsvarar dessa synpunkter. Enär detta system är hållbart, lätt att centralt reglera och därmed ekonomiskt i drift och i förhållande till andra värmeledningssystem har låg installationskostnad, har här förutsatts att dylikt värmesystem installeras.

Pannanläggningen för riksbankens lågtrycksångsystem är inrymd inom centralt belägen lokal i dess källare och består för närvarande av 5 st. lågtrycksångpannor. Av dessa äro 3 st. gamla smidda tubpannor, som ännu äro kvar alltsedan anläggningens tillkomst. De två övriga äro gjutna sektionspannor om 50 m² eldyta vardera, installerade så sent som 1951 som ersättning

för de utbrända gamla pannorna. De kvarvarande gamla pannorna äro så förslitna, att de när som helst kunna bliva obrukbara, varvid de då måste ersättas med nya.

Däremot äro de gjutna pannorna i gott stånd och äro väl lämpade för användning vid ett varmvattensystem. De äro försedda med utrustning för oljeeldning.

Ingenjörbyrån har därefter till behandling upptagit frågan om lämpligheten av att vid införande av varmvattenvärmeledning anläggningen begränsas till riksbankshuset, vars pannanläggning i så fall skulle kompletteras (alt. A), eller om gemensam värmecentral bör anordnas med riksdagshuset (alt. B).

Om alt. A väljes måste riksbankens pannor enligt utredningen delvis utbytas och kompletteras genom installation av tre nya pannor, utrustade med apparater för oljeeldning. Kostnaderna för denna pannanläggning har beräknats till 90 000 kronor. Härtill kommer ett till 260 000 kronor beräknat belopp för anordnande av varmvattenvärmeledning inom riksbankshuset. Till detta bör ytterligare läggas kostnaderna för byggnadsarbeten, avseende upphuggning av slitsar och rännor i golv och väggar inom hela byggnaden med erforderlig efterlagning m. m. till en av byggnadsingenjören Nils Lilja beräknad kostnad av ca 180 000 kronor. Därutöver har man att räkna med utgifter för målningsarbeten till belopp som icke nu kan angivas, eftersom någon kostnadsberäkning ännu icke införskaffats; sistnämnda kostnader torde dock ej komma att överstiga 50 000 kronor. Totalsumman torde alltså enligt dessa beräkningar med nuvarande arbetslöner och materialkostnader komma att uppgå till omkring 580 000 kronor.

Beträffande alt. B omnämnes i ingenjörbyråns utredning, att inom riksdagshuset finnes två skilda pannanläggningar för riksdagshusets varmvattenvärmeledning. Den ena pannanläggningen, som består av fyra oljeeldade pannor, var och en med 88 m² eldyta, anses ha en kapacitet vilken är fullt tillräcklig för riksdagshusets maximala värmebehov. Den andra pannanläggningen, som har mindre kapacitet, består av fyra pannor med var och en 41 m² eldyta och en panna med 16 m² eldyta, den senare avsedd för varmvattenberedning sommartid. Av dessa är endast den mindre pannan och en av de större försedda med oljeeldningsutrustning. Övriga pannor, vilka för närvarande ej anlitas för riksdagshusets uppvärmning, skulle kunna användas för riksbankshusets förseende med värme. Ingenjörbyrån har emellertid ansett att dessa pannor i så fall borde ersättas med två gjutna pannor, som skulle kunna överflyttas från riksbankshuset. För distributionen av värme från denna pannanläggning till riksbankshuset erfordras enligt utredningen två rörledningar i kulvert under Riksgatan.

Kostnaden för varmvattenvärmeledningen inom riksbanksbyggnaden blir enligt alt. B exakt densamma som enligt alt. A eller 260 000 kronor. Härtill bör läggas *dels* enligt ingenjörbyråns utredning 150 000 kronor för komplettering av pannanläggningen i riksdagshuset jämte oljesistern(er) och kulvert fram till riksdagshuset och *dels* enligt ingenjör Liljas kostnadsbe-

räkning 20 000 kronor för kulvertledning inom riksbankshusets källare m. m. Eftersom efterlagings- och målningsarbetena komma att bli desamma enligt båda alternativen, skulle kostnaden enligt alt. B för anläggningen i dess helhet jämlikt dessa beräkningar uppgå till ca 660 000 kronor d. v. s. 80 000 kronor mer än enligt alt. A.

Ingenjörbyrån har angivit att merkostnaden för utförande av alt. B på kort tid skulle amorteras av de personalbesparingar man kan göra, och byråns utredning utmynnar i förslag att riksbankshuset snarast skall förses med varmvattenvärmeledning enligt sistnämnda alternativ.

Sedan fullmäktige i riksbanken tagit del av ingenjörbyråns utredning, avlät fullmäktige den 14 februari 1957 skrivelse till fullmäktige i riksgäldskontoret med anhållan om meddelande, huruvida riksgäldsfullmäktige hade något att invända mot att den såsom alt. B i utredningen föreslagna anläggningen skulle komma till utförande. Med anledning härav anförde riksgäldsfullmäktige i skrivelse den 14 mars 1957 följande.

Av utredningen framgår, att riksbanken står inför nödvändigheten att inom den närmaste tiden ersätta sitt värmesystem med ett nytt. I samband med en dylik omläggning har undersökts möjligheterna att anordna en värmecentral i riksdagshuset, som jämväl skulle betjäna riksbankshuset. Denna undersökning har visat, att den nuvarande pannanläggningen inom riksdagshuset efter viss utbyggnad skulle kunna försörja jämväl riksbankshuset med värme och varmvatten. Den något högre anläggningskostnaden för detta alternativ (Alternativ B) anses inom relativt kort tid kunna amorteras genom de personalbesparingar, som ernås för riksbanken. Härtill kommer, att omläggningen skulle frigöra lokalutrymme inom riksbanken, som kan utnyttjas för annat ändamål. Mot bakgrunden av det anförda och då den gemensamma panncentralen i riksdagshuset synes kunna skötas utan personalökning, är fullmäktige för sin del beredda att i princip tillstyrka den ifrågasatta omläggningen enligt alternativ B.

Innan slutlig ståndpunkt tages i ärendet synes det emellertid erforderligt, att den föreliggande utredningen kompletteras på några punkter. I avseende härå vill fullmäktige framhålla följande.

Enligt alternativ B skulle två av riksdagshusets pannor med vardera 41 m² eldyta ersättas med riksbankens två 50 m² pannor, som med sina oljeeldningsutrustningar skulle överflyttas till riksdagshuset. Det kan emellertid ifrågasättas, om det icke vore lämpligare att i stället till riksdagshuset överflytta endast en av dessa riksbankens pannor, varvid den andra pannan skulle kunna användas på något annat håll. Av de riksdagshusets tre pannor å 41 m², som icke har oljeutrustning men är i gott skick, skulle härvid två omläggas till oljeeldning, medan den tredje skulle bibehållas för eldning med fossil bränsle. Den sålunda förstärkta och omlagda pannutrustningen i riksdagshuset torde få tillräcklig kapacitet för båda husens uppvärmning. Däremot är det ovisst, om tillräcklig reserv står till förfogande vid uppkommande fel. Nu berörda spørsmål bör enligt fullmäktiges mening närmare undersökas.

Erforderlig förstärkning av tankanläggningen inom riksdagshuset bör planeras med utgångspunkt från att de nya tankar, som måste anskaffas för den gemensamma panncentralen, helt införlivas med riksdagshusets anläggning. Det synes sålunda ej böra ifrågakomma att, såsom i alternativ B förutsatts, riksbanken skulle ha ett separat oljeförråd i riksdagshuset. De

nya tankarna bör givetvis ges en sådan dimension, att de kan tillgodose behovet av en rimlig reserv av olja, förslagsvis 200 m³, motsvarande en tredjedel av den genomsnittliga förbrukningen för båda husen. Tankarnas placering inom eller utanför riksdagshuset måste närmare övervägas, varvid bl. a. hänsyn måste tagas till belastningen på riksdagshusets pålningsssystem och även till möjligheten av en framtida nivå-sänkning av markytan på Helgeandsholmen.

Anläggningskostnaderna bör fördelas mellan riksdagen och riksbanken enligt grunder, varom överenskommelse kan träffas. Riksbankens andel i driftkostnaderna bör debiteras riksbanken årligen av riksdagens ekonomibyrå, likaledes efter överenskomna grunder.

Vid byggandet av kulverten bör uppmärksammas den omläggning av riksbyggnadernas avloppssystem, som är avsedd att göras inom de närmaste åren.

Här avsedda kompletteringar av den redan förebragta utredningen torde böra verkställas genom Hugo Theorells Ingenjörbyrå i samråd med riksdagens ekonomibyrå och riksbanken. Sedan detta arbete slutförts och nya kostnadsberäkningar verkställts, innefattande jämväl förslag till anläggningskostnadernas fördelning på riksdagen och riksbanken ävensom en kalkyl beträffande driftkostnaderna och förslag till fördelningsgrunder, bör ärendet ånyo underställas riksbanks- och riksgäldsfullmäktige. Med hänsyn till att under innevarande sommar omfattande reparationsarbeten kommer att äga rum inom riksdagshuset, synes det knappast vara tänkbart att redan i år igångsätta arbetena med den gemensamma värmecentralen, åtminstone såvitt angår riksdagshuset. Den kompletterande utredningen bör emellertid bedrivas så, att ärendet om möjligt kan framläggas för bankoutskottet under årets höstsession.

Fullmäktige i riksbanken har därefter övervägt frågan och kommit till den uppfattningen, att det är synnerligen angeläget att arbetet med anordnande av nytt värmesystem inom riksbankshuset snarast möjligt igångsättes. Av utredningen framgår nämligen att det nuvarande värmesystemet är i hög grad omodernt och otillfredsställande ur uppvärmningssynpunkt och att detsamma på grund av sin ålder medför risker för allvarliga skador. Med hänsyn till vad riksgäldsfullmäktige anfört är det emellertid icke utan ytterligare utredning möjligt att nu taga definitiv ställning till frågan, hurvida en gemensam pannanläggning för riksdagshuset och riksbankshuset bör anordnas. Uppdrag att verkställa fortsatt utredning härom har givits åt förenämnda ingenjörbyrå. Med frågan om vilket alternativ som bör väljas måste alltså tills vidare anstå. Fullmäktige utgår dock från att utredningen skall kunna färdigställas i så god tid att frågan kan underställas årets riksdag vid dess höstsession.

Vad som nu kan igångsättas är följaktligen endast arbetena å värmelledningssystemet inom riksbankshuset, vilka såsom förut nämnts kommer att bli identiskt desamma oavsett vilket alternativ som väljes. På grund av arbetenas omfattning och nödvändigheten att utföra desamma under icke-eldningssäsong är det icke möjligt att färdigställa anläggningen på en gång, utan man får räkna med tre, kanske fyra etapper. Det är en första etapp som skulle kunna slutföras under instundande sommar. Kostnaderna för denna etapp torde kunna beräknas uppgå till 160 000 å 170 000 kronor. För

tids vinnande vill fullmäktige nu föreslå bemyndigande att ta i anspråk erforderliga medel för denna etapp.

Under hänvisning till det anförda får fullmäktige hemställa, att bankoutskottet ville föreslå riksdagen medgiva, att fullmäktige må av riksbankens medel taga i anspråk ett belopp av förslagsvis 170 000 kronor för påbörjande av en omläggning av värmesystemet inom riksbankshuset i Stockholm.

Utskottet delar fullmäktiges i riksbanken uppfattning att det är angeläget att arbetet med anordnande av ett nytt värmesystem inom riksbankshuset i Stockholm igångsättes utan dröjsmål med hänsyn till att det nuvarande värmesystemet är omodernt och medför risker för skador. Frågan, huruvida en gemensam pannanläggning bör anordnas för riksdagshuset och riksbankshuset, är föremål för fortsatt utredning och kräver nu icke något ställningstagande från riksdagens sida. Redan innan detta utredningsarbete slutförts, bör vissa arbeten å värmeledningssystemet inom riksbankshuset kunna igångsättas i enlighet med fullmäktiges förslag. För en första etapp beräknas kostnaderna till 160 000 å 170 000 kronor.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen måtte medgiva att fullmäktige i riksbanken av riksbankens medel må taga i anspråk ett belopp av förslagsvis 170 000 kronor för påbörjande av en omläggning av värmesystemet inom riksbankshuset i Stockholm.

Stockholm den 25 april 1957

På bankoutskottets vägnar:

FRITIOF BOO

Närvarande:

från första kammaren: herrar Boo, Werner, Strandler, Ståhle, Danmans och Mannerskantz;

från andra kammaren: herrar Sköldin, Larsson i Julita, Nordqvist, Persson i Appuna, Carlsson i Tibro, Adamsson, Löfgren och Onsjö.